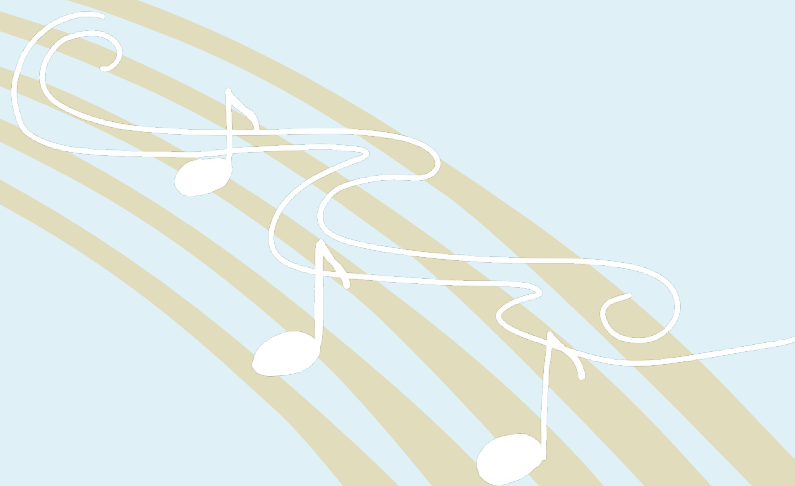


Elektroniska och digitala instrument i musikundervisning





Publicerad av: ShareMusic & Performing Arts 2024

Text: Marianne Nordenlöw

Projektledare: Eugenia Granat

Grafisk form och illustrationer: Anna Wennberg

Illustration på sid 30: Mohamad Aljassem

Material och bilder från denna publikation får endast användas i utbildningssyfte och måste ha hänvisning till källan.

Projektet finansieras av Kulturrådet.

© ShareMusic & Performing Arts 2024

Alla rättigheter förbehållna.



Innehåll

Inledning	4
Digitalt musikskapande, samspel och inkludering har starkt stöd i skolans styrdokument	5
En dag med workshoppar, musikaliskt samskapande och nya låtar	12
Mobila instrument, tydliga att förstå	15
Våga testa tekniken utan att kunna allt	20
Eleverna får visa nya sidor	26
Egen utveckling av EDI på anpassad skola	31
Appar vi använder i workshopen	38
Slutord	40



Inledning

ShareMusic and Performing Arts är ett kunskapscenter för konstnärlig utveckling och inkludering, som sedan 2003 har arbetat för ökad kunskap och professionalisering inom scenkonstfältet. Under lång tid har vi bland lärare observerat såväl en nyfikenhet som en osäkerhet kring användandet av elektroniska och digitala instrument (i fortsättningen EDI) och med denna folder vill vi erbjuda inspiration och praktiska tips på hur du som lärare kan komma igång.

Under höstterminen 2023 var ShareMusic i fyra kommuner runtom i landet och arbetade med lärare och elevgrupper. De medverkande skolorna fick ta del av en rad samskapande workshoppar som ledde fram till ett framträdande. Två av lärarna och våra två workshopledare möter du i denna folder, liksom en forskare från Kungliga Musikhögskolans lärarutbildning.

Målet med EDI-projekten är att bidra till ökad kompetens hos lärare och skaparglädje hos deras elever. På lång sikt är målet att insatsen ska bidra till att EDI integreras i skolornas ordinarie musikundervisning.



Digitalt musikskapande, samspel och inkludering har starkt stöd i skolans styrdokument

Det finns tydligt och starkt stöd i skolans läroplan för att arbeta med elektroniska och digitala instrument, samskapande och inkludering – just det som EDI-projektet handlar om. Det menar Anna Backman-Bister, lektor vid Kungliga Musikhögskolan samt musik- och speciallärare.

Det finns flera konkreta anknytningspunkter mellan EDI-projektet och skolans styrdokument, enligt Anna Backman-Bister.

– Dels knyter det an till att det står i läroplanen att vi ska arbeta med digitala verktyg, och skapande, i musik. Det sker ju i den här typen av EDI, bara på ett lite bredare sätt än vad vi traditionellt är vana vid i skolan, säger hon.

– Dels står det också att vi ska arbeta med musicerande och musikskapande, och med ensemblespel – och allt det kan vi ju göra med digitala verktyg!

Bland annat finns formuleringen ”digitala verktyg för musicerande och musikskapande” med i det centrala innehållet i läroplanen för alla åldrar, från och med lågstadiet, och för alla skolformer.

Anna Backman-Bister är utbildad lärare i musik och svenska och har arbetat som musiklärare i närmare 20 år; på estetiska programmet, grundskola och anpassad grundskola. Hennes avhandling i musikpedagogik har fokus på individanpassning i ensemblespel. Sedan 2023 är hon också speciallärare med inriktning mot utvecklingsstörning och hennes specialområde i både praktik och forskning är specialpedagogisk ämnesdidaktik i musik. Praktiknära forskning och samverkan mellan skola och akademi står henne nära.

Med EDI kan alla delta i musiken

– EDI-projektet kopplar också till att det står mycket i skolans läroplaner om att vi ska inkludera alla elever, och göra de anpassningar som krävs, för att alla ska kunna vara med i undervisningen.

Hon menar att EDI-projektets typ av undervisning, där man arbetar med musik på ett väldigt brett sätt, visar på att musik kan innebära många olika saker. Genom att använda musikappar, till exempel, så måste du kanske inte ha färdigheten att spela ett instrument, men kan ändå musicera.

– Du kanske har en funktionsnedsättning, -variation eller diagnos, som gör att du har svårt att spela gitarr eller något annat analogt instrument. Det här arbetssättet kan vara en ”möjliggörare” för elever att delta i musiken, så det kopplar ju väldigt starkt till styrdokumentet.

En möjlighet till ensemblespel

Anna Backman-Bister ser också EDI som en stor möjlighet för *alla* barn att delta i ensemble och spela tillsammans med andra, som kanske spelar traditionella instrument. Det här första EDI-projektet har inte undersökt den möjligheten så mycket, men det är en tänkbar utveckling.

– Då kan ju några sitta med digitala instrument, och andra med gitarr, keyboard, piano, och så vidare.

Begreppet skapande, och skapande med digitala verktyg, återkommer genom hela läroplanen och för alla åldrar. Det är mycket konkret och väl genomförbart, exempelvis genom att skriva sånger och sångtexter tillsammans, som vid ShareMusics workshoppar, menar hon.

– Men det kräver en syn på vad som är musik, som är bred! Att det inte är bara att den som kan spela *Blinka lilla stjärna* kan spela musik, utan att musik kan komma i många former, att den kan vara abstrakt, till exempel. Så det kräver att man har den öppenheten – men det är kanske en senare diskussion.



Tips på appar och verktyg

Anna tror att många lärare kan ha stor nytta av EDI-projektet, bland annat för att få tips på bra, fungerande musikappar och andra verktyg, så att de slipper leta så mycket själva. Och, återigen, genom att se hur EDI går att använda, så att alla kan vara med. Differentiering – att hitta uppgifter på olika nivåer – kan ofta vara problematiskt.

– Men med de här apparna är det ganska lätt, för det finns något som passar alla. Då får du en möjlighet till att alla kan vara med och utvecklas på sin nivå, *och* vara med och skapa musik med digitala verktyg. Deltagandaspekten och att alla får möjlighet att nå målen är de största fördelarna.

Anna Backman-Bister refererar till betygskriterierna i musik. Som exempel ska eleven för betyget E i grundskolans årskurs 6 bland annat kunna:

”Genom musikaliskt skapande uttrycker eleven idéer och tankar på ett i huvudsak fungerande sätt. Eleven komponerar musikaliska uttryck som har en i huvudsak fungerande form.”

– Det är mycket möjligt att nå genom att arbeta med EDI, menar hon.

Skärmar, IT och elektroniska instrument

Anna har själv inte jobbat med exakt de verktyg som ingår i EDI-projektet, men när hon arbetade i anpassad skola som musik- och speciallärare använde hon sig mycket av digitala verktyg och att spela på iPads.

– Eleverna har inte alltid motoriken för att spela på något annat instrument. Så det är otroligt användbart – även i den vanliga grundskolan.

När det gäller de praktiska resurserna på skolor är det oftast appar, iPads och andra skärmar som står till buds inom digitala och elektroniska instrument. Skärmarna måste ofta delas, mellan elever och även mellan klasser.

Kanske finns det en synth eller ett keyboard i instrumentväg. Lärarna behöver dessutom ha grundläggande kunskaper, inte bara om verktyget utan om digitala verktyg generellt, och det ingick kanske inte när de utbildade sig.

Tekniskt måste kanske allt som ska laddas ned, som appar, gå via IT-avdelningen, vilket kräver att man kan behöva vara ute i väldigt god tid. Brandväggar kan ställa till med problem och inte acceptera vissa appar. Allt sådant behöver man ta med i beräkningen och organisera för.

Instrumentmässigt vill Anna Backman-Bister faktiskt slå ett slag för instrumentet theremin, som ingår i ShareMusics mobila kit. Världens äldsta elektroniska instrument, som man spelar genom att röra händerna, eller kroppen, i luften för att påverka de ljudvågor instrumentet genererar. Det finns billigare varianter av thereminen, i plast.

– Det instrumentet skulle vara helt realistiskt att använda och ha! Och den är rolig, inte minst med tanke på att den skulle kunna vara väldigt bra för elever som har problem med motoriken.

Kombinera digitalt och analogt musikskapande

Anna ser goda möjligheter för lärare att arbeta vidare med digitalt skapande, utifrån EDI-workshopparnas koncept. Oavsett om läraren har deltagit i dem, vilka praktiska resurser som finns på skolan och vilka grundkunskaper man som lärare själv har, är det möjligt att börja testa, med små steg. Digitalt musikskapande måste inte vara renodlat, utan går att kombinera med traditionella instrument och sång, menar hon. Det behöver inte vara vattentäta skott mellan digital och traditionell musikundervisning, utan gränsen kan börja luckras upp.

– Det går att spela ensemble och bestämma en låt, till exempel en folkvisa, och tilldela elever vissa toner eller skalor att jobba med, med digitala verktyg. Det kan räcka med tre toner.



Andra alternativ är att enbart göra en introduktion till en sång digitalt, till exempel i Luciatåget, eller att lägga en ljudbakgrund eller ett mellanspel med EDI i någon av låtarna, som för övrigt framförs analogt.

Avslutningsvis ser Anna Backman-Bister EDI som en möjlig väg att bygga lite musikaliskt självförtroende. Om en elev exempelvis sitter och tragglar på sin gitarr och inte kommer någon vart, men genom att använda ett digitalt instrument får chansen att vara med om en musikalisk upplevelse, kan det bli en vändpunkt.

– Det kan bli en liten ”transfer-effekt”, som stärker mitt självförtroende:
”Men jag är ju inte helt omusikalisk – jag kan också hålla på med musik!”

Citat ur läroplan för grundskolan, Lgr22, om musikämnets syfte:

”/.../ Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper i att använda röst, musikinstrument, digitala verktyg samt musikaliska begrepp och symboler i olika musikaliska former och sammanhang.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en musikalisk lyhördhet som gör det möjligt att i eget musicerande och i samarbete med andra skapa, bearbeta och framföra musik i olika former. Undervisningen ska ge eleverna både möjlighet att utveckla en tilltro till sin förmåga att sjunga och spela samt ett intresse för att utveckla sin musikaliska kreativitet. /.../”

Lgr22, s. 148.





Forskare tipsar

Kom igång med elektroniskt och digitalt musikskapande, EDI

- Se EDI som en "möjliggörare" för *alla* elever att delta i musiken.
- Våga testa, ta små steg om det behövs.
- Utforska musikappar tillsammans med eleverna – vilka passar er?
- Vilka elektroniska instrument finns på skolan?
- Går det att komplettera med något?
- Se över hur IT-tekniken är organiserad, så att inte tekniken blir en flaskhals.
- Använd digitalt musikskapande som ett delinslag, tillsammans med analogt. Skapa, tillsammans med elever, exempelvis ett intro, en ljudbakgrund eller ett mellanspel till en låt digitalt.



En dag med workshoppar, musikaliskt samskapande och nya låtar


Följ med på workshop, hjärtat i EDI-projektet. Prova på att spela synth, iPad, theremin – eller kakburk! Tillsammans skapar vi helt ny, hittills ohörd musik, där var och en upptäcker sitt sätt att bidra till klangbilden. I det samlade textmaterialet kommer du sedan att möta lärare och workshopledare, som ger sina olika perspektiv på projektet.

Det är en solig och vacker oktobermorgon, när teamet från ShareMusic för första gången kommer till ett gymnasium i en mellanstor stad, platsen för dagens workshoppar. Skolans musiklärare möter upp och visar vägen till musiksalen. Det är kort om tid, workshoppen ska snart börja. Teamet monterar snabbt och vant upp alla instrument – synthar, iPads med mera – som ryms i den kompakt packade rullväskan.

– ”Up and running” på 20 minuter, från i väska till ljud, säger Tomas Hulenvik Klingberg, dagens workshopledare.

Nu kommer eleverna, en klass från skolans anpassade gymnasiedel. Det blir trångt i salen, omkring tjugo personer – elever och deras assistenter – samt rullstolar och andra hjälpmedel.

– Välkomna! Vad ska vi göra i dag? Jo, spela musik, men inte på vanliga instrument, utan på såna här bland annat, säger Tomas och håller upp en iPad. Det allra viktigaste är att det inte finns några rätt eller fel när man spelar, tillägger han. En annan workshopsledare går runt med en iPad och alla får presentera sig genom att trycka in en liten tonföljd på den. En musikapp i iPaden lägger sedan samman alla dessa till ett enda.



– Nu har vi skapat en ”loop”, ett första stycke, säger Tomas.

Workshopsassistenten lägger till:

– Försök lyssna om ni hör era egna toner bland de andra. Där hörde jag min!

När en person spelar kallas det solo och är man två kallas det duo eller duett. Med två iPads och två olika appar är det dags för duett, med en tjej och hennes assistent på appen Bloom som låter som ett ”rymdpiano”, medan en kille spelar robotsynth. Tomas fungerar som bandleadare, eller dirigent, för att visa vem som ska spela och när. Alla får prova på att spela duett innan det är dags för trio och instrument nummer tre, en synth. Så fortsätter det, med att lägga till ett instrument i taget.

Nya låtar och konsert

Efter lunch följer den andra, fördjupande workshopen. Tomas delar upp eleverna i två grupper för att spela ihop, jamma, och komponera varsin låt. Den ena gruppen skapar en låt på temat galen glädje, medan den andra gruppen komponerar en sång om bad, mamma, sol och glass. Glädjen står högt i tak.

– Det ska vara roligt och ni ska känna att ”jag kan!” Ni har varit jätteduktiga, nyfikna – och skapat två kompositioner, sammanfattar Tomas.

Efter workshopen dröjer sig en kille kvar och kör ett eget sång- och dansnummer. Det ligger ännu i framtiden, men han kommer att uppträda solo, inför stor publik, när ShareMusic kommer tillbaka till det gymnasiet om ett par veckor. Då kommer Jonas Jonasson att vara workshopledare för en tredje workshop och konsert. Och låten ”Bada, mamma” kommer att bli den stora hitten!



CHOCOLAT POUJAIN

QUALITE RIVALE

Mobila instrument, tydliga att förstå

Du ska tydligt kunna se vad du gör när du spelar, och vad du får för ljudande resultat av det. Därför är det viktigt att instrumenten är så lätta att förstå som möjligt, menar Tomas Hulenvik Klingberg, workshopledare.

Tomas Hulenvik Klingberg är musiker och tonsättare, verksam i flertalet musikaliska fält, ofta återkommande till musik med rösten i fokus. Han är en av workshopledarna hos ShareMusic sedan 2009 och har varit starkt drivande bakom att ta fram instrumentkonceptet Mobile Music Kit, MMK.

– En grund för Mobile Music Kit är att det ska vara just mobilt – och att vi inte ska vara beroende av att vi måste vara i en musiksall, berättar Tomas.

Konceptet ska vara så smidigt och självgående som möjligt, för att snabbt kunna hanteras ute på skolor.

– 20 minuter, från ”i väska” till ljud!

Mer tid än så ska inte behövas för att packa upp och installera alla instrument. Och packa ihop dem igen. Det kan behövas, då workshopledarna ofta har snabba byten mellan salar och även mellan skolor, under en och samma dag.

– Vi behöver ha tillgång till ett eluttag och ett bord, för att lägga upp våra saker på, men det är allt. Vi vill kunna göra exakt samma workshop i en vanlig sal som i en musiksall, och ändå göra musik, säger Tomas.



Med det kommer han in på vad han menar är en annan viktig aspekt av valet av sal, och det är att det kan finnas negativa associationer till en musiksals för många människor, då man känner att man inte kan. För den som har någon form av funktionsnedsättning kan detta bli extra tydligt i en musiksals.

– Om jag ser en gitarr, exempelvis, och jag inte har två fungerande armar, med helt fungerande motorik i mina fingrar, då betyder det att jag inte kan spela. Och vi vill visa att du kan skapa musik på annorlunda sätt.

Se och förstå vad du spelar


När det gäller själva instrumenten och verktygen – synthar, theremin, iPads med mera – är tanken att de ska se ”old school” ut, ”low-fi”, det vill säga ingen högteknologi. Poängen med det, berättar Tomas, är att du tydligt ska kunna se vad du gör när du spelar, och vad du får för ljudande resultat av det.

Workshopledarna vill därför helst inte ha med någon dator, för har man det kan någon ha ”trollat” med den och förberett fantastiska ljudsekvenser, som uppstår bara man trycker på en knapp. Då blir det inte tydligt hur ljuden har skapats eller uppstått.

– Då får du som inte är insatt inte vara med längre. Därför vill vi försöka göra så att all magin verkligen är synlig! Du ska förstå vad som händer när du spelar – och förståelsen är viktig, betonar Tomas.

Det går att förstå till exempel en enkel loop, en musikalisk slinga som kan upprepas gång på gång, och som kan skapas eller finnas att tillgå via en app på en iPad. Eller, högst konkret, genom det udda instrumentet ”kakburken”, som har sin egen lilla filosofi.

– Den är med för att berätta att det inte behöver se ut som ett instrument för att det ska bli något spännande av det. Det är skönt med något som är så tydligt – det är en burk i plåt helt enkelt, som vi fäst en kontaktmikrofon vid – that’s it!



Det fina med den, liksom med hela workshoppen, är också att skapandet är helt förutsättningslöst. Du har inte någon förutfattad mening av hur det låter när du spelar kakburk, utan får agera därefter. Trumma på burken, knäpp med fingrarna, dra med en nyckel på den ... lyssna, testa, skapa, fortsätter Tomas.

Workshopparna är upplagda så att det verkligen inte behövs några förkunskaper, inga kunskaper om program, inga musikaliska eller tekniska ord eller begrepp.

Samma workshop för alla grupper

Workshopledarna följer samma körschema för workshopparna, oavsett vilken grupp de arbetar med – fjärdeklassare i grundskolan, en gymnasieklass i anpassad skola eller en grupp akademiker på konferens. Vad de förändrar utefter grupp kan vara tempot och vilka historier de berättar, till exempel när de presenterar instrumenten, så att ingen ska känna sig exkluderad.

Workshopparna börjar alltid med att deltagarna får presentera sig, säga sitt namn med hjälp av en musikapp på en iPad.

– Redan där har alla fått spela! Bara på den lilla presentationen har vi tagit bort den första barriären av ”jag kan inte”. Det kan göra jättemycket för att du ska våga nästa gång, säger Tomas.

Därefter presenteras instrumenten, ett i taget, och demonstreras direkt genom att deltagarna får prova på instrumenten i de olika formerna för att spela tillsammans – ”solo”, ”duo”, ”trio”, och så vidare. Tröskeln för att våga delta sänks snabbt och alla kommer snabbt in i samskapandet, utifrån sina egna förutsättningar.

– Ibland låter det ganska fult – och det blir jätteroligt! Det är väldigt sympatiskt, och viktigt, att man får med sig skrattet, och nyfikenheten, och lyssnandet. Ibland kan det slå över så att det blir mest skratt, men det är okej. Då är det upp till oss som workshopledare att leda över det till att lyssna mera, att vi regisserar, berättar Tomas.

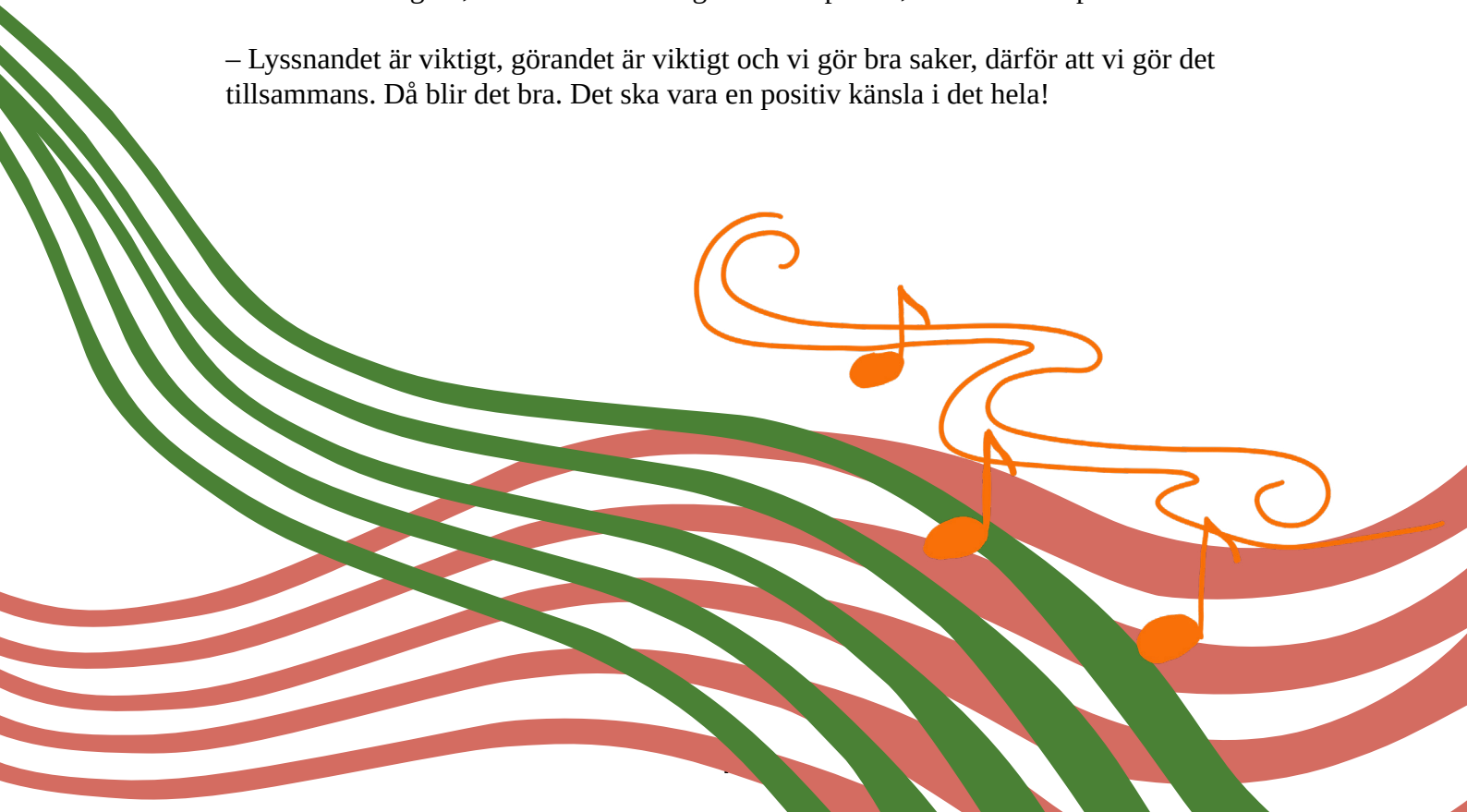
Efter att ha provat på instrumenten övergår workshopparna sömlöst i att skapa ett gemensamt stycke musik. Där brukar workshopledarna betona att det inte kommer att vara några Spotify-hits som gruppen kommer att skapa.

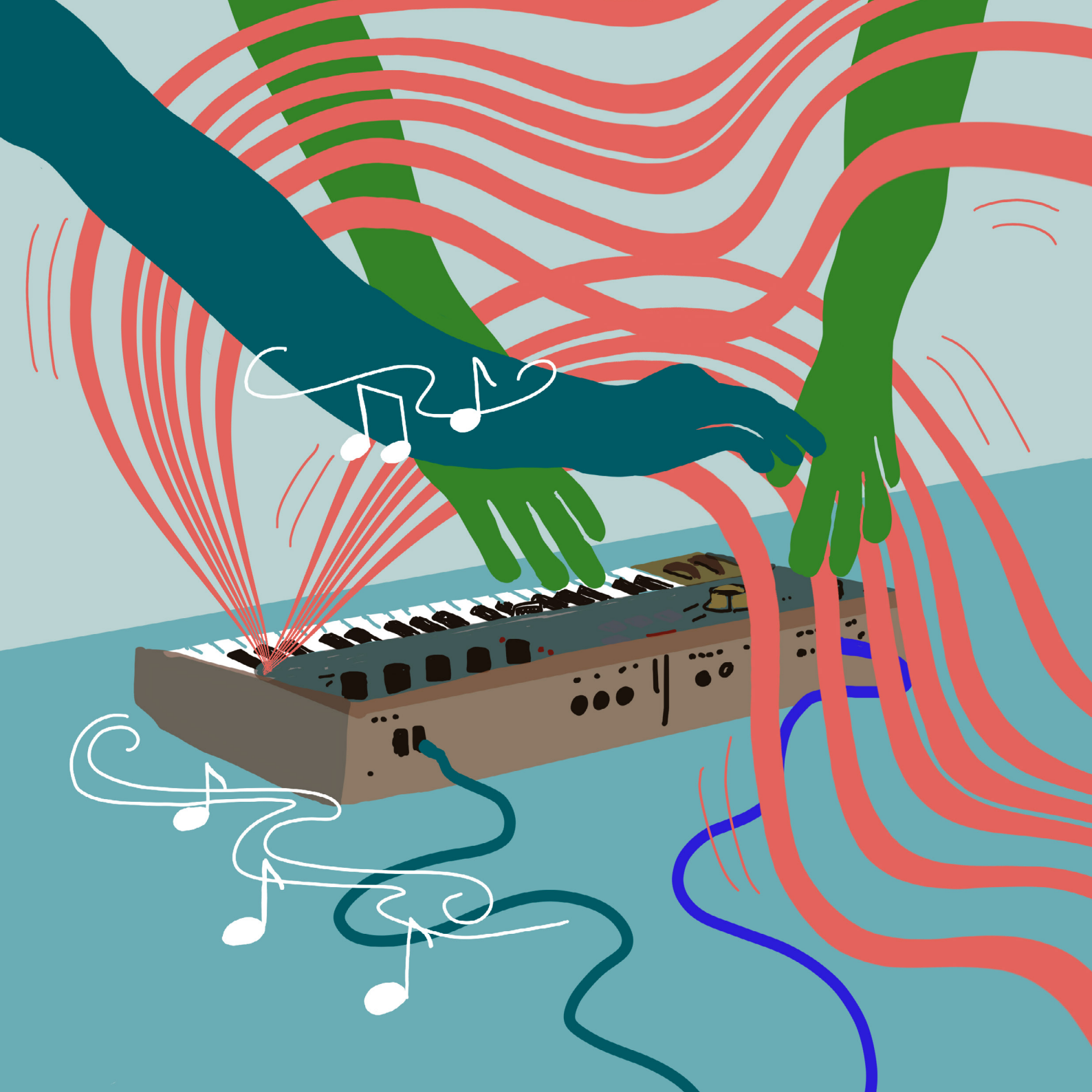
– Även här kommer lyssnandet in. Vad är det för film vi ser? Vad är det som spelas upp?

Den musik som skapas vid workshopparna går närmast att likna vid spel-, film- eller stämningsmusik. Det är viktigt att nämna, menar Tomas, till exempel när man jobbar med en högstadielklass och ska möta gruppens förväntningar på musik.

Vad som också är viktigt är den demokratiska hållningen – att det inte finns något rätt eller fel sätt att göra, och att det är viktigare att du provar, än att du inte provar.

– Lyssnandet är viktigt, görandet är viktigt och vi gör bra saker, därför att vi gör det tillsammans. Då blir det bra. Det ska vara en positiv känsla i det hela!







Våga testa tekniken utan att kunna allt

*Att skapa en trygg miljö är det viktigaste för att alla ska våga – och kunna – skapa tillsammans med EDI. Att våga testa instrumenten, även utan förkunskaper, är också centralt.
– Det är bara att köra, säger Jonas Jonasson, workshopledare.*

Jonas Jonasson är musiker och kompositör/låtskrivare, han är en av grundarna av bandet Bob hund där han i över 30 år har spelat synth. Jonas är en av ShareMusics workshopledare sedan 2007.

Tillsammans med Tomas Hulenvik Klingberg och Eugenia Granat har han tagit fram och utvecklat den metod med EDI-workshoppar som de nu har hållit i omkring fem år. Det allra viktigaste och grunden för workshopparna är att skapa en trygg miljö, menar Jonas Jonasson.

– Exakt vad vi gör för musikaliska turer, det kan vi fila vidare på, men att miljön känns trygg och säker, det gör att varje deltagare vågar delta så mycket som den bara kan, säger han och fortsätter:

– Det handlar också om att visa att vi *arbetar* – det är lekfullt, men inte bara lek – utan ett arbete. Genom hur vi jobbar, i vilken ordning vi gör det och så vidare, visar vi tydligt att: ”jag kan gå hit, i musiken, men jag kan också gå ett steg vidare – om jag vill. Jag kan också välja att stanna här och njuta av att det här var precis lagom för mig”.

Målet med workshopparna är att tända lusten och modet hos varje enskild deltagare, elev eller lärare, att musicera med elektroniska och digitala instrument, själv eller

i grupp. När det gäller just EDI-projektet handlar det också om att göra det med andra lärare och för workshopledarna att kunna lämna över projektet till dem.

– Den här gången är det viktigt att vi lämnar över stafettpippen till de lärare som jobbar dagligdags med eleverna. Att lärarna också känner att ”jag vågar använda en iPad, eller en kontaktmick”.

Jag tror att många annars känner att det här med EDI är för krångligt, att de inte kan.


Avdramatisera tekniken

Ett mål på sikt är att lärare ska kunna använda sig av digitala och elektroniska instrument på samma nivå som med klassiska instrument. Ett ensemblespel där alla kan vara med, oavsett vilka ens ursprungliga möjligheter är, funktionellt.

När Jonas Jonasson och hans kollegor presenterar EDI är det inget ”tekniknörderi” det handlar om, understryker han, utan om att avdramatisera instrumenten och teknologin.

– Det är som att ta fram en triangel och slå på den, och göra det i en kreativ process – fast man gör det med en iPad. Man behöver så att säga inte gå in i undermenyn i programmet, lära sig och kunna allting, innan man trycker på knapparna, utan det är bara att köra!

Workshopledarna visar hur enkelt det kan vara genom att förse eleverna med instrument eller verktyg och uppmaningen ”varsågod, använd denna och berätta en historia” – och eleverna gör det, utan problem. Ledarna lämnar också över verktygen till lärarna, med samma uppmaning och möjlighet att byta ut ett instrument mot ett annat, som de är vana vid, om de så vill – och att berätta en historia de med.





Berättande musik – och text

Samskapandet under workshopparna handlar mycket om berättande, i både ord och ton.

– Det är gestaltande musik, det är också viktigt att säga, som teatermusik. Det är *episk* musik, i dess rätta bemärkelse – berättande.

Musiken kan låta som en storm, som regn – eller som en helikopter. Men också som en vacker violin eller ett klassiskt piano. Jonas Jonasson menar att det är viktigt att placera musiken i ett sammanhang och brukar därför fråga deltagarna vad de tycker att den handlar om. Var är vi? Vad är det för väder? Vad händer – och vad händer sen?

– Svar på sådana frågor söker jag mycket, när jag försöker göra text tillsammans med gruppen, säger han.

Det är något av hans specialitet att även arbeta med text till musiken som gruppen skapar. Han började med det för att han ville få in mer feedback från deltagarna, om vad det är de gör tillsammans och för att uppmuntra dem att förstå att de gestaltar någonting. Att leka med ord och texter är då ett snabbt, enkelt och roligt sätt att göra det på.

– Jag jobbar ofta med att be deltagarna, gärna i grupper om två eller tre, att komma överens om två ord. Det kan vara svåra ord, eller jättelätta, men vilka som helst – ”mamma”, ”paraply” – och sen kombinerar jag dem på ett sätt som är oväntat och konstnärligt skruvat.

Han utvecklar med andra ord feedbacken till sångtexter eller dikter. Detta för att visa att det inte finns några regler utan kan bli hur tokigt som helst. Skrattet är också viktigt att få med.

– Men ibland blir det seriöst, eller känslösamt, för så är det med dikter – de lever sitt eget liv!

Samma arbetssätt oavsett grupp

Många av de elever som workshopledarna möter har funktionsnedsättningar, men det gör ingen skillnad för hur de arbetar.

– Tricket är att vi inte ser det som ”oj, nu har vi ett problem här”, utan bara: ”vad kan vi göra tillsammans? Det här kan vi göra!”, säger Jonas Jonasson. Det skapar enbart nya förutsättningar, menar han. Om någon behöver längre tid att uppfatta något är det bara en tidsförskjutning, inte ett problem. Då kanske musikstycket behöver ett lägre tempo för den eleven, samtidigt som någon annan behöver ett väldigt högt tempo, för att inte tappa koncentrationen. Då får stycket byggas upp utifrån det.

– De små sakerna som sker är väldigt stora, för var och en. Och tillsammans låter det alltid fantastiskt spännande! Det är egentligen strunt samma, om du har en funktionsnedsättning eller inte.

Han ser inte några egentliga svårigheter eller fallgropar med metoden, utan ”så länge ambitionen är god, så kan man bara lyckas – olika bra”, som han uttrycker det.

Men åter till tryggheten i gruppen, där han poängterar att workshopledarna har ett stort ansvar i sin roll.

– Det handlar om att hinna se alla, åtminstone någon gång, under den period som vi jobbar tillsammans, så att man inte glömmer någon. För det kan vara förödande om alla andra har fått vara med, men att en inte fick eller kunde det. Eller kände det så, vad det än berodde på.

Jonas Jonasson menar att alla ska gå från en workshop och känna att ”jag deltog, på något vis, njöt av det och tog åtminstone ett litet, litet steg framåt, mot att våga musicera, eller uttrycka mig konstnärligt”.

– Det kan vara allt ifrån att man har skrivit en del av en text, till att man har skrikit, allt vad man kan, och fått använda sin röst. Eller har fått spela något väldigt vackert på en synth.

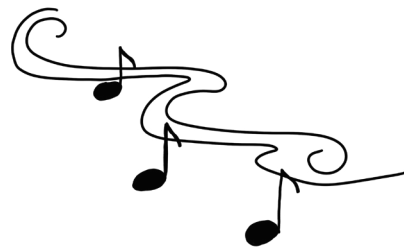


Workshopledare tipsar

Sänk tröskeln till musikskapandet och våga testa tekniken

- Låt alla elever prova på, i liten skala, så tidigt som möjligt under en workshop eller lektion. Det viktigaste är att våga testa.
- En trygg miljö är det viktigaste, för att alla ska våga och kunna delta.
- Var noga med att hinna se varje elev under ett pass.
- Försök få med skrattet, nyfikenheten och lyssnandet.
- Du behöver ingen musikal, en vanlig sal funkar bra.
- Våga testa EDI-verktyg, även om du inte kan allt om dem. Det är inget "tekniknörderi".
- Om tekniken är svår att hinna med, ta hjälp av en teknikintresserad kollega.
- Använd gärna ord och text, om du trivs med det. Skriv texter till låtarna ni skapar. Text är också bekräftelse på vad eleverna har uppfattat.
- Det finns inget rätt eller fel. Det är viktigare att du provar, än att du inte provar.
- Det blir bra, för att vi gör det tillsammans!





Eleverna får visa nya sidor

Att elever får skapa musik, öva inför att framträda, bli nervösa – för att sedan stå på scen och känna att de lyckas! Det hör till de stora vinsterna med EDI-projektet, menar Stina Blom, musiklärare i Värnamo och Sävsjö.

Stina Blom är musiklärare och arbetar dels på ett anpassat gymnasium i Värnamo kommun, dels på en grundskola i Sävsjö kommun. Hon har haft kontakt med ShareMusic vid flera tillfällen tidigare och under projektet har de haft EDI-workshoppar på båda hennes arbetsplatser.

– Så jag har sett det från två olika håll – med en gymnasieklass i anpassad skola och en årskurs 4 i vanliga grundskolan, säger hon.

Hon ser workshopparna som en möjlighet att ta del av mycket inom musikens område, som man kanske inte hinner med i den vanliga undervisningen, inte har rätt utrustning för, och så vidare. Det är en form av fortbildning inom hennes eget ämne.

– Det är fortbildning just inom det digitala, vilka appar som finns och om elektroniska instrument. En del av det kan man ta med sig, till sin egen undervisning och en del är perfekt att göra just i projektform, som här.

Efter workshopparna har Stina Blom fortsatt att använda en del av apparna som visades, i sin undervisning. Hon har också tagit med sig insikter om vad man kan tänka på när man jobbar i projekt på skolan, till exempel inför en minikonsert.

– Det slog mig, under den här omgången med ShareMusic, hur viktigt det är att få visa upp vad man har gjort, för eleverna att få bli lite nervösa, behöva skärpa till sig och att få framföra något. Det är så lätt att sådant försvinner och inte hinns med i



dagens vanliga undervisning. Den här biten med att det är nyttigt att vara nervös, få visa upp något – och sen känna att man klarade det! Det har jag tagit med mig som en egen fortbildningspunkt.

Allt är tillåtet

Under workshopparna har ShareMusic först introducerat sina olika instrument, som deltagarna har fått testa och sedan skapa musik där det inte behöver vara det ”vanliga”, inte så svårt, utan allt är tillåtet, menar Stina Blom.

– Vi kunde spela tillsammans och använda fantasin – ”Åh, vad låter det här som?” Vid den avslutande workshoppen skulle deltagarna skapa något, för att sedan visa upp det vid en konsert. Då spelade någon på iPad, en annan på theremin – ”det här häftiga instrumentet, som man inte behöver röra!” – en tredje hade en trummaskin och ytterligare en spelade på kakburken.

– Då blir det musik, men inte som annars, då man ska ta några olika ackord på gitarren – utan det bara blir! Det är väldigt härligt, säger hon.

Eleverna får visa andra sidor

Stina Blom hade kollegor med sig under workshopparna; på den anpassade skolan ytterligare en musiklärare, i grundskolan klassläraren samt några resurspersoner. Kollegornas reaktion var att ”åh, vad roligt att få se eleverna i ett annat sammanhang!”

– De som sitter och inte lyckas få till bokstäverna, och har det kämpigt med att skriva, kan vara de mest kreativa och påhittiga i musikskapandet! Och den som inte vågar prata i klassrummet, läser här en dikt i en mick – för då är det något annat.

En annan elev, som brukar ta mycket plats, styr upp de andra och ser till att det blir ett teamwork, säger Stina Blom.

Eleverna själva har haft utvärdering och kommer enbart med positiva hejarop, berättar deras lärare. De tycker att det är häftigt att testa nya saker och det är väldigt uppskattat att det kommer några utifrån och hälsar på. Särskilt på den anpassade skolan, där det var några veckor mellan besöken, kunde eleverna knappt bärga sig: ”När kommer de? Vi ska ha uppvisning!” Eleverna var mycket nöjda och tycker om att få ta det på allvar, och stå på scen.

Är det här musik?

Om man som lärare kan känna sig osäker på digitalt och elektroniskt musikskapande, så kan det i den här workshopformen bli en befrielse, att det här inte finns några musikaliska regler man måste följa, menar Stina Blom.

– Just att – ”våga släpp, vi bara skapar” – det kan låta hur flummigt och härligt som helst. Men om man vrider på det ett varv, så vad är det vi gör, egentligen? Som lärare kan man känna en ovana och lite rädsla för att släppa kontrollen över skapandet.

Den ovanan eller rädslan går att komma över, menar Stina Blom. Hon har även mött den hos andra lärare, som var med under workshopparna och som undrade, ”är det här musik?” – Ja, det är det!

– Men det blir en liten lärdom som man tar med sig. I anpassad skola kan man känna sig fri att skapa, med de här apparna till exempel. Men i grundskolan har man många fasta moment, som att lära sig ackord på ett instrument – och då blir man mer bunden igen. Det gäller att försöka hålla kvar den här skaparglädjen, och kombinera den med de fasta momenten.

Inom EDI-projektet är det också så att man lyckas hela tiden, det går aldrig att göra fel i det digitala skapandet, fortsätter Stina Blom. Så fungerar det ju tyvärr inte när man ska spela ackord, utan där *kan* det bli fel.

– Men man kan ändå försöka att hålla fast vid den här känslan, den tillåtande.

Musikskapandets plats i skolan

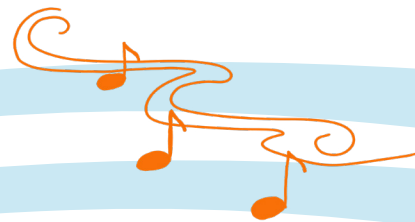
I skolans krassa realitet, med fullspäckade läro- och kursplaner att förhålla sig till, kommer EDI-projektet framför allt in under området musikskapande, menar Stina Blom.

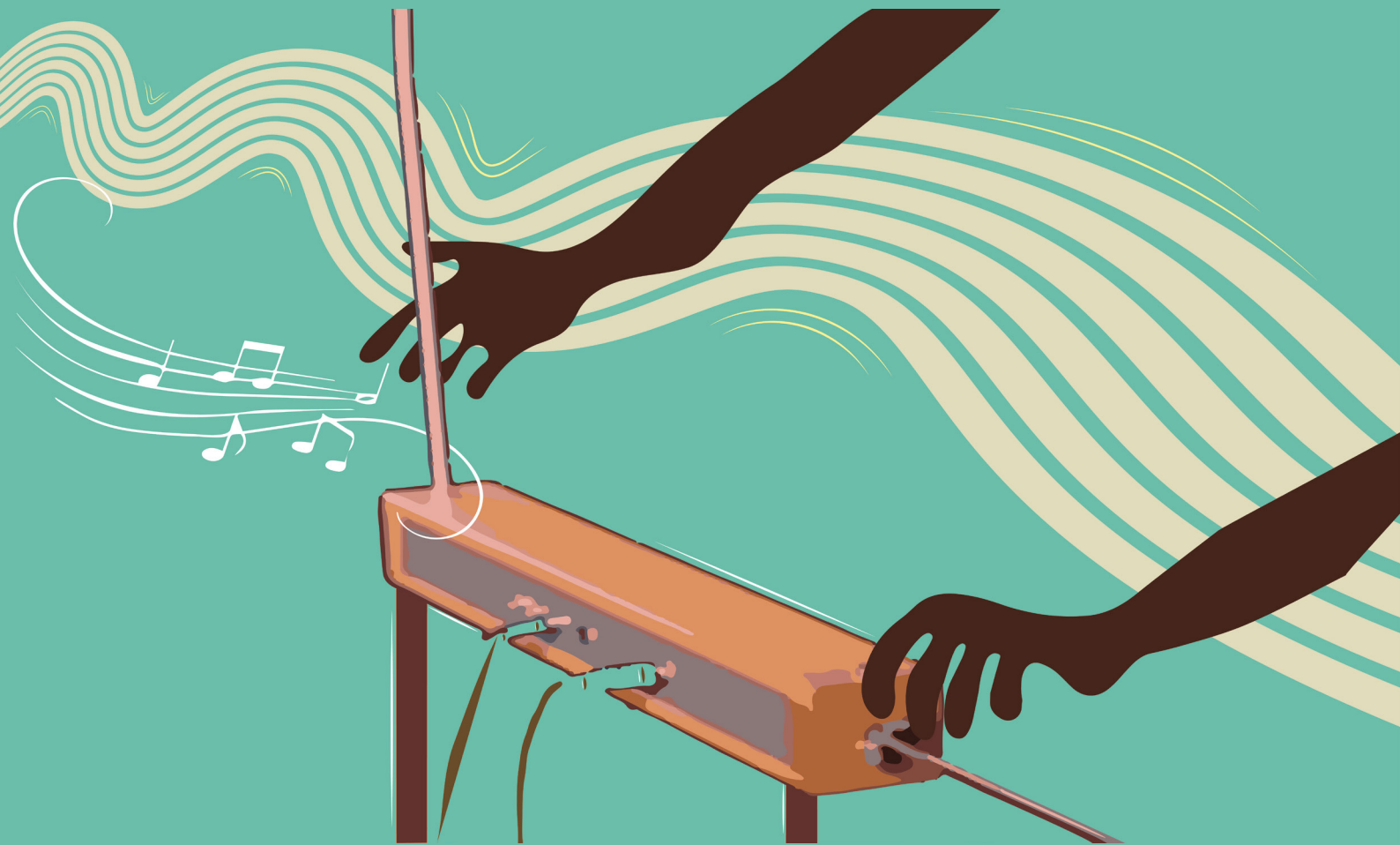
– Sen är det alltid lättare i lägre årskurser, för nu behövde vi göra en så kallad schemabrytande aktivitet, en hel dag eller två, för EDI-projektet. Och sådant är alltid känsligare, desto högre upp i åldrarna man kommer. För då är det så mycket som ska hinnas med, och det blir så viktigt.

Även om det ger väldigt mycket när man får samarbeta och bryta av med annat i skolan, är det ofta så att det inte finns tid, menar hon.

Sammantaget återkommer Stina Blom till att hon ser väldigt många vinster med projektet, och olika aspekter av vad man vinner. Dit hör att få se nya, överraskande sidor av eleverna, sidor som inte kommer fram i klassrummet till vardags. Samarbete mellan elever, och lärare, är en annan vinst, liksom att få öva, repetera och sedan stå på scen och framföra något. Att få visa upp sig, vara lite nervös, för att sedan få känna att man lyckas – det ger otroligt mycket.

– De digitala och elektroniska instrumenten blir en hjälp för att nå dit!





Egen utveckling av EDI på anpassad skola

Genom att arbeta vidare på egen hand, komma på egna metoder och börja samarbeta med kulturskolan, har musikläraren Ida Vickberg hittat nya vägar att utveckla samskapande med EDI.

Ida Vickberg är utbildad lärare i musik, bild, idrott och religion, och studerar för närvarande vidare till specialpedagog. Hon arbetar på en skola i Kristinehamn, där hon främst undervisar på anpassad skola, samt i en klass i grundskolan, årskurs 1–9.

Ida och hennes elever i årskurs 7–9, anpassad skola, har under hösten 2023 fått besök av ShareMusic och EDI-projektet. Efter en första workshop arbetade hon själv och eleverna vidare med konceptet under några veckor. Därefter kom ShareMusic tillbaka för en andra workshop, som de avslutade med att hålla en liten konsert.

Ida Vickberg – och skolan – valde att vara med i projektet, eftersom hon har uppfattat att anpassad grundskola inte alltid får riktigt samma möjligheter som den vanliga grundskolan.

– Det är inte ofta som projekt riktar sig mot anpassad skola. Dessutom kan de här eleverna behöva någonting annat än grundskolans elever, säger hon. I vanlig undervisning behöver eleverna i anpassad skola ofta ett ganska enkelt material, som är lättförståeligt och samtidigt väldigt styrt.

– Jag kan uppleva att när man undervisar så i musik, kan det bli ganska begränsande. Det är roligt när de här eleverna också kan få ta ut svängarna, och det blir någonting bra av det.

När Ida Vickberg själv fick prova på projektet på en utbildningsdag tyckte hon att det var jätteroligt – och tänkte att hennes elever också skulle tycka om det. Där utgick hon väldigt mycket från spelglädje och skaparglädje, och att skapa något tillsammans.



Arbetade vidare på egen hand

Under veckorna mellan EDI-projektets workshoppar arbetade Ida och eleverna vidare på egen hand. Då delade hon in eleverna i tre grupper: en som fortsatte att spela, en annan som jobbade vidare med att skapa låtar, komp och bakgrunder i det digitala verktyg som redan fanns på skolan, *Soundtrap*, samt en tredje grupp, som valde att skriva texter.

Den grupp som fortsatte att spela, gjorde det på ungefär samma sätt som med workshoppens digitala instrument, fast med de instrument som skolan har tillgång till i den vanliga undervisningen.

– De fick välja vilka instrument de ville ha, så det blev en hel del slagverk – för det gillar många – och några på keyboards.

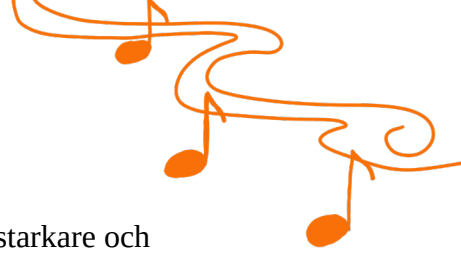
Eget tillägg till metoden

Ida Vickberg utvecklade dessutom själv workshoppens metod genom ett eget tillägg.

– Vi testade först med att jag enbart dirigerade eleverna när de spelade, men då var det en elev som sa att ”jag vill se bättre, när det är min tur”. Då kom jag på att vi skulle kunna använda ett färgsystem för det. Det var bara en idé – som funkade!

För att förtydliga för eleverna använde hon sig av ett färgsystem, där varje elev fick en färg. Hon satte upp lappar med elevernas färger på tavlan, där hon gjort en kolumn: ”spela” och en ”inte spela”.

– Så flyttade jag lappar mellan kolumnerna, för att det skulle bli tydligt för eleverna, när de skulle spela. Sen fick de också testa att göra det här själva, så att vi turades om att vara de som spelade och de som dirigerade.



Färger kunde också stå för dynamik, så att till exempel rött stod för starkare och blått för svagare. På det sättet jobbade gruppen både med vilka som spelade och med dynamik.

Dålig tillgång på EDI

Ida Vickberg ville att klassen skulle vara med i EDI-projektet, just för att skolan vanligtvis har väldigt dålig tillgång på elektroniska och digitala instrument. När de sedan arbetade vidare på egen hand, med sina befintliga instrument, visade det sig alltså att det fungerade bra även med andra instrument än elektroniska – en hybrid!

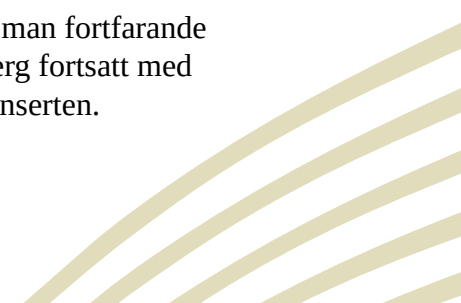
– Det som eleverna tyckte var det svåra i början av workshopparna, med ShareMusics instrument, det var att det inte lät som de var vana vid, när man spelar melodier eller kompar. De hade lite svårt att släppa tanken på att ”aha, kan musik vara så här – också?”, berättar hon.

Tillgången på EDI hänger också ihop med hur kommuner gör sina upphandlingar, tror Ida Vickberg. Det var länge väldigt vanligt att kommuner köpte in iPads, menar hon.

– Men nu är det inte många elever som har iPads längre, utan man går över till Chromebooks. För elever i grundskolan funkar det oftast bra, men för elever i anpassad grundskola är iPads så mycket tydligare att jobba med, förklarar hon.

Samarbete med kulturskolan

Hon samarbetar dock med en kollega i kommunens kulturskola, där man fortfarande har tillgång till iPads. Tillsammans med den kollegan har Ida Vickberg fortsatt med ett projekt, inspirerat av EDI-projektet, även efter den avslutande konserten.



– Vi bestämde oss för att göra ett litet projekt, hon och jag, med årskurs 4–6 och även det i anpassad skola, under fem tillfällen.

De arbetade på ungefär samma sätt som under ShareMusics workshoppar och tog också med det Ida Vickberg hade gjort med årskurs 7–9 – inklusive färglappssystemet.

Både hon och kollegan har varit med under EDI-projektets workshoppar och har lagt på minnet hur de går till. Hon känner därför personligen inte behov av någon lärarhandledning och är lite tveksam till det.

– Då kanske det också behövs en förförståelse för hur-et, hur workshopparna går till. Det är svårt att läsa sig till en upplevelse, tycker jag!

En sådan förförståelse tror hon skulle vara möjlig genom en film om workshopparna, som instruktion eller inspiration.

Vinster för både pedagoger och elever

Ida Vickberg tillägger att det, som genom EDI-projektet, alltid är roligt att få nya infallsvinklar, idéer och redskap – som nya appar.

– För den digitala utvecklingen är ju så stor, en djungel ... så ibland kan det vara skönt – och praktiskt – att någon annan redan har gallrat! För tiden finns inte alltid, att botanisera.

För elevernas del upplever hon att EDI-projektet ger dem möjlighet att skapa, på ett friare sätt, utan att behöva använda så mycket finmotorik, som kan vara svårt för den här elevgruppen.

– Man behöver inte använda öga-handkoordination, på samma sätt som om man skulle spela gitarr till exempel, något som kan vara jättesvårt för dem. Många tycker dessutom om den digitala världen, så bara där finns också en vinning, att här känner de sig bekväma.

Hennes bästa råd till andra lärare är att våga testa EDI.

– Om du är ovan, var inte rädd att prova! Det kan inte bli så fel, utan våga testa, och om du ändå känner dig osäker, kan du alltid vara ärlig mot eleverna och säga – vi provar tillsammans!



Musiklärare tipsar

Ta med från EDI-projektet och arbeta vidare med:

- Att få testa nya instrument.
- Även om ni inte har "rätt" instrument, arbeta vidare ändå! Det går att kombinera EDI med andra instrument.
- Samarbeta med kulturskolan, även kring materiella resurser.
- Att få tips på musikappar att ta med till undervisningen.
- Arbeta gärna vidare på egen hand, mellan och efter externa workshoppar.
- Utveckla och använd gärna ett eget, visuellt system, till exempel med färger, för att förtydliga för elever.
- Låt eleverna välja vad de helst vill arbeta med inom projektet, och dela in dem i grupper.
- Skaparglädjen och den tillåtande atmosfären.
- Att få se nya sidor av eleverna.
- Samarbetet, både inom elevgruppen och mellan elever och lärare.
- Att påminnas om det stora i att elever får repetera inför att stå på scen, bli nervösa – och sedan känna att de lyckas!



Appar vi använder i workshopen

Bloom

Vi börjar alltid med Bloom, som vi ibland kallar för rymdpiano. Appen är bra att börja med, eftersom den är lugn, behaglig och skapar en fin, avslappnad atmosfär i rummet. Den är så enkel att använda, att man kan arbeta med den även om man saknar finmotorik i fingrarna.

Bebot!

Den andra app vi lägger till är Bebot!, eftersom det är bra med lite kontrast. I motsats till den lugna och fina Bloom kommer plötsligt ett ganska jobbigt – men också roligt – ljud. Man kan göra mycket med appen, bland annat undervattensljud. Den är rolig och oväntad. När vi jobbar med duetter i workshoppar är tanken att just undersöka hur de två apparna, Bloom och Bebot!, kan samarbeta. Man kan skapa en dialog som ibland är fin, ibland rolig eller jobbig, beroende på vilka som spelar. Den skapar mycket skratt, särskilt bland barn och ungdomar.

Kontrastverkan skapar också förväntan på vad som ska komma härnäst.

ThumbJam

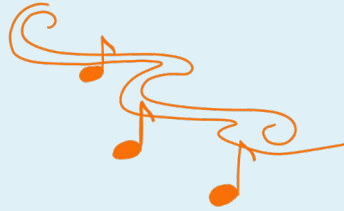
En bit in i workshoppen brukar vi byta ut en av apparna, vanligen Bloom, och oftast mot den här, ThumbJam. Med den kan man spela hundratals olika instrument, och det tillkommer fler och fler nya. Vi börjar alltid med cello, som låter vackert. Senare, när vi börjar skapa musik tillsammans, byter vi till andra instrument, både melodiska och fina som trumpet och saxofon, till andra, mer roliga, som skotsk säckpipa, marimba, vibrafon med flera. När gruppen börjar bli varm i kläderna och vill spela, kommer det ofta önskemål från deltagare om att få spela olika instrument. Det är vanliga akustiska instrument, bara i digital form, vilket är bra ur inkluderingsperspektiv. Om det till exempel finns en stråkorkester på en kulturskola, kan även personer delta, som av någon anledning inte kan spela ett vanligt instrument, men kan spela det på iPad.

Om man vill fördjupa sig finns det många mycket avancerade funktioner i appen.

Beatwave

Den här appen brukar vi använda mot slutet av workshoppen, när vi går runt och alla får trycka en gång på skärmen. Den är bra just för att oavsett var och hur man trycker låter det alltid bra.

Vi brukar förinställa olika ljudbilder i appens fyra kanaler – oftast bas, trumset, något melodiskt i ett högre register samt något mer abstrakt, kosmiskt. Man kan spela alla fyra kanaler samtidigt, eller välja några av dem.



Slutord

Vi på ShareMusic hoppas att du som läst denna folder känner dig inspirerad och redo att arbeta på nya sätt med dina elever och i större utsträckning använda elektroniska och digitala instrument!

Vårt mål är att tipsen i denna folder tillsammans med de tillhörande tre metodfilmerna *Att spela med EDI* [Del 1](#), [Del 2](#), [Del 3](#) ska vara självinstruerande och skapa en känsla av trygghet även hos dig som förväntas undervisa i musik, men inte är utbildad musiklejare.

Oavsett hur van eller ovan du är att arbeta med musikundervisning blir vi glada om du hör av dig till oss med feedback på hur materialet fungerar i olika grupper och i olika undervisningssituationer.

Lycka till!

P.S. EDI-projektet fortsätter och det kommer finnas möjlighet att ta del av olika aktiviteter framöver. Du som har en idé om ytterligare metodstöd vi bör fokusera på får gärna kontakta oss.





ShareMusic & Performing Arts är ett nationellt kunskapscenter för konstnärlig utveckling och inkludering. Vi är en utvecklingsplattform och resurs som samverkar med såväl kultursektorn som utbildnings-, den sociala och offentliga sektorn och forskarvärlden.

ShareMusic & Performing Arts verkar för allas rätt att delta i, uppleva och utöva konstnärlig och kulturell verksamhet. Vi vill se fler utövare, upphovspersoner och konstnärliga ledare med funktionsnedsättning i kulturlivet – för konstens och samhällets berikande.

SHAREMUSIC & PERFORMING ARTS

Brahegatan 35 B, 563 32 Gränna

[Tel: 0390-415 08](tel:0390-41508)

www.sharemusic.se